

'Kroniek'

Mededelingen
Oudheidkundige Kring
Voorst

25e jaargang nr. 2
2002

00080455 Z7391X

Oudheidkundige Kring Voorst
(opgericht bij notariële acte van 8 maart 1978)

Dagelijks bestuur

Voorzitter:

G.J. Oolman, Oolmansweg 5, 7384 ST Wilp, tel. (055) 323 12 44

Secretaris:

J.A. Roosenschoon, Rozendaalseweg 11, 7396 BB Terwolde, tel. (0571) 29 17 41

Penningmeester:

M. Niemeijer, Schoolstraat 31, 7383 CC Voorst, tel. (0575) 50 14 99

Leden:

R. Egberts, Verdstraat 7, 7391 SJ Twello, tel. (0571) 27 44 49

J. Groenberg, Hietweideweg 30, 7391 XX Twello, tel. (0571) 27 60 37

Mr. J.H. Hermsen, Rozenhoflaan 10, 7201 AV Zutphen, tel. (0575) 51 52 48

J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10, 7396 AD Terwolde, tel. (0571) 29 17 60

G.B.J. Reinders, Wijkseweg 32a, 7396 BD Terwolde, tel. (0571) 27 43 32

J.A.M. Schutte-Geurtsen, P. Heinstraat 15, 7391 WK Twello, tel. (0571) 27 37 01

De contributie bedraagt € 14,- per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde post-adres € 16,50. Gironummer 16 64 122. Rabobank, rekeningnummer 36.28.09.267.

Kroniek

Kroniek is het mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst en verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden van de Oudheidkundige Kring Voorst en is in beperkte aantallen à € 3,00 te koop bij het VVV-kantoor in Twello en boekhandel Oonk in Twello. Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de redactie en de auteurs.

Redactie-adres: H. Kleinjan, Langestraat 51, 7419 AR Deventer, tel. (0570) 641 648, e-mail: "kroniek@email.com".

Werkruimte Oudheidkundige Kring Voorst

Stationsstraat 59a

7391 EJ Twello

tel. (0571) 27 70 90

Geopend op dinsdag en woensdag van 9.00 tot 16.00 uur en op donderdagavond van 19.00 tot 21.00 uur.

ISSN 1384-8682

Kroniek 2002-2

Kroniek

Juni 2002, 25e jaargang nr. 2

Inhoud

	Blz.
Activiteitenplanning	2
Van de redactie	2
Cursus genealogie	J. Groenberg 3
Gezocht: fotoboek Wilp	3
Van de bestuurstafel	J. Roosenschoon 4
Gewone, aparte dingen	L. Sevenster 6
Een engel of een zeemeermin?	J. Roosenschoon 8
Intekenen voor fotoboek Voorst	10
Twee oproepen	11
Nieuwe aanwinsten	J. Lubberts 11
Archief Vredenberg ontsloten	J. Groenberg 12
Het Gouden Ei	B. ten Bosch 13
Hoezo, jeugd verandert?	J. Lubberts en J. Schutte 18
Onderwijs na de hervorming	J. Lubberts 19
De oude IJssellopen	W. Harms 24
Lezersreactie: straatlantaarns	T. Doornebosch 28
Processen-verbaal in de gemeente Voorst	G. Vrieling 29
Lezersreactie: "De familie Bussemaker"	G. Hilgeman-Wingelaar 30
Uit de bladen	J. Roosenschoon 31
Overzicht bezoekersvragen OKV-werkruimte 2001	J. Lubberts en J. Schutte 32

Foto omslag

"Hoog water in de Tijnstraat": één van de foto's in het fotoboek over Voorst, dat binnenkort verschijnt (zie "Intekenen voor fotoboek Voorst" op pag. 10).

Tenzij anders vermeld komen alle foto's in deze Kroniek uit de collectie van de O.K.V.

**Uiterste inleverdatum kopij voor de volgende Kroniek:
1 augustus 2002**

Kroniek 2002-2

1

Activiteitenplanning

Lezing "De geschiedenis van Teuge" - donderdag 26 september 2002

Op donderdag 26 september a.s. houdt Hans Hermsen een lezing over de geschiedenis van Teuge. Het ontstaan van Teuge en de Teugse marke zullen uitgebreid aan bod komen. Ook zal de geschiedenis van veel boerderijen worden beschreven.

Hans is zeer deskundig op het gebied van de geschiedenis van de gemeente Voorst en we verwachten dan ook een grote opkomst.

De lezing wordt gehouden in de zaal van de Teugse Klootschietvereniging gelegen aan de Zanden 94 in Teuge. De lezing begint om 20.00 uur en de zaal is open om 19.30 uur.

Lezing "Deventer, vrogger en noe, deel 3" - donderdag 28 november 2002

Op donderdag 28 november a.s. is er een dialezing door Henk van Baalen over "Deventer, vrogger en noe, deel 3". De lezing wordt gehouden in café Dorpszicht in Terwolde.

Van de redactie

De Oudheidkundige Kring Voorst is een actieve vereniging. In de werkruimte aan de Stationsstraat maar ook op andere plekken wordt veel werk verzet door een grote groep vrijwilligers. Eén van die activiteiten is het beantwoorden van bezoekersvragen over allerlei historische onderwerpen. Op pagina 32 in deze Kroniek ziet u wat één jaar vragen beantwoorden zoal oplevert. Dat een groot deel van de leden zich betrokken voelt bij de vereniging was te zien tijdens de ledenvergadering in april, waar de opkomst hoog was. Judith Roosen-schoon doet vanaf pagina 4 verslag van de ledenvergadering.

Verder leest u in deze Kroniek hoe u voor een gereduceerd tarief het fotoboek over Voorst kunt aanschaffen.

Voor hen die de omgeving van Voorst niet alleen aan de hand van foto's, maar ook met eigen ogen willen zien, hebben we een verhaal over de oude IJssellopen. De heer Harms beschrijft hoe de IJssel in vroegere tijden gelopen moet hebben en stippelt een route uit die u - met de Kroniek in de hand - kunt fietsen.

Wij wensen u veel leesplezier, en zoals altijd geldt: reacties en nieuwe artikelen zijn van harte welkom op het redactieadres of aan de Stationsstraat.

Cursus genealogie: u kunt nog meedoen!

door J. Groenenberg

Zoals in de vorige Kroniek le tezen viel gaat de OKV een basiscursus genealogie organiseren. Dit gebeurt in samenwerking met het gemeentearchief in Deventer. De cursus zal worden verzorgd door Mario Prudon.

Er zijn voor deze cursus nog een beperkt aantal plaatsen beschikbaar!

Inhoud cursus

De cursus zal bestaan uit 10 lessen van 2 uur, waaronder 1 praktijkles in een archief. In de cursus zullen de verschillende bronnen worden behandeld die men kan gebruiken bij genealogisch onderzoek. Bijv. de primaire bronnen zoals de Registers van de Burgerlijke Stand (geboorte-, huwelijks- en overlijdensregisters) van na 1811, de registers van naamsaanneming en de retroacta van de burgerlijke stand (de doop-, trouw- en begraafboeken van de kerken). Daarnaast zullen andere archieven ter sprake komen zoals bevolkingsregisters en rechterlijke archieven van vóór en na 1811.

Data en locatie

De exacte data zijn nog niet bekend maar

de cursus zal waarschijnlijk starten in september 2002. De lessen worden op de dinsdag- of woensdagavond gegeven, om de twee weken zodat deelnemers zelf tussen door een archief kunnen bezoeken.

De cursus zal plaatsvinden in de werkruimte van de OKV aan de Stationsstraat. De praktijkles kan mogelijk plaatsvinden in het gemeentearchief van Voorst. Als de groep te groot is kan worden uitgeweken naar het archief in Deventer. Een en ander zal gebeuren in overleg met de cursisten.

Kosten

De kosten bedragen € 45,40 (fl. 100) per persoon. Dit is inclusief koffie en/of thee en fotokopieën.

Aanmelding

Het aantal plaatsen is beperkt tot maximaal 15 personen. Het minimum aantal deelnemers is 10 personen.

Plaatsen zullen worden toegewezen op basis van volgorde van aanmelding. Dus meldt u zich zo snel mogelijk aan!

Leden die de cursus willen volgen kunnen zich opgeven bij Jan Groenenberg, tel. (0571) 27 60 37 (na 18.00 uur).

Gezocht: fotoboek Wilp

De heer J.G. van Wilpe uit Nieuw-Leusen wil heel graag in het bezit komen van het Fotoboek van Wilp dat de OKV in 1999 uitgaf (ISBN 90 804364-2-9).

Weet iemand nog een exemplaar voor hem te liggen? Zijn telefoonnummer is (0529) 42 74 74.

Van de bestuurstafel

Hierbij treft u het verslag aan van de jaarlijkse algemene ledenvergadering zoals we die op 11 april in dorps huis De Pompe in Wilp hebben gehouden.

1. Opening

De voorzitter, de heer J. Oolman, heet alle ruim 80 aanwezigen van harte welkom. Vanwege de grote opkomst moeten zelfs wat extra stoelen worden bijgezet en is een microfoon nodig.

Bericht van verhindering kwam van de familie Mulder, de heren Mengerink, Lubberts, Reinders, Hermsen, Haverkamp en de dames Schutte en Ooms.

2. Notulen van de vergadering op 20 juni 2001

De notulen worden goedgekeurd. De heer Albers uit Zutphen merkt op dat het duidelijker is om bij vrouwen ook de meisjesnaam of de woonplaats te noemen omdat er nogal wat namen vaak voorkomen.

3. Mededelingen

- Het Gelders Oudheidkundig Contact gaat samen met het Staring Instituut en de Katholieke Universiteit Nijmegen dialectwoordenboeken uitbrengen van de Veluwe en het Gelders rivierengebied. Om de woordenschat te verzamelen worden plaatselijke informantengroepen gevormd van dialectsprekers. Het GOC zoekt ook uit onze regio nog mensen die hieraan deel willen nemen. Geïnteresseerden kunnen zich opgeven bij de secretaris.

door J. Roosenschoon

- Op 25 mei is er een excursie naar de tuinen van paleis Het Loo.
- De automatisering van de werkruimte aan de Stationsstraat gaat gestaag door. Onlangs kregen we een aanbod van de RABO-bank om daarin bij te dragen. Dit komt goed uit want nu is het vaak dringen om bij de computer te kunnen.
- Op 26 oktober hopen we samen met Voorster Belang het fotoboek van Voorst uit te geven. Er is door de commissie al heel veel werk gedaan, maar er moet ook nog veel werk verzet worden.

4. Jaarverslag

Hier worden geen vragen over gesteld, het wordt goedgekeurd.

5. Financieel jaarverslag

We zijn het afgelopen jaar met een negatief saldo geëindigd. Dit kwam vooral door de kosten in verband met de verhuizing naar de Stationsstraat. Dit is geen ramp, want er zit nog veel in de reserve. De heer Van de Mark merkt op dat de telling er vreemd bij staat. Dit komt door een eigenaardigheid in het computerprogramma.

6. De kascontrolecommissie

Onvoorzien waren zowel de heer Schuth als het reservelid mevrouw Albers uit Zutphen niet in staat de boeken te controleren. De heer Veenvliet heeft dit nu alleen gedaan. Hij vond de boeken in goede orde. De heer Palm merkt op dat het niet de bedoeling is dat maar één persoon de

kas controleert. De voorzitter beaamt dit, het was overmacht. Volgend jaar is dezelfde commissie van de partij: de heer Schuth, de heer Veenvliet en mevrouw Albers uit Zutphen als reserve.

7. Begroting 2002 en voorlopige begroting 2003

De begroting van 2003 is een voorlopige. De definitieve komt in de laatste Kroniek van het jaar zodat de leden al eerder kunnen reageren dan pas op de jaarvergadering, zoals tot nu toe gebruikelijk was. In de begroting van 2002 is het boek over Voorst opgenomen. Ook is uitgegaan van een contributieverhoging naar € 14 voor één lid en naar € 18 voor twee leden op één adres. Formeel is de verhoging nu niet helemaal juist. Het bestuur heeft vorig jaar de verhoging wel aangekondigd maar niet met de bedragen erbij. Doordat de accommodatie fl. 8.000 duurder is geworden, is de verhoging wel noodzakelijk. Ook de gemeente suggereerde bij de verhoging van de gemeentesubsidie van fl. 500 naar fl. 4.500, dat de vereniging zelf ook een inspanning moest leveren.

Gevraagd wordt of sponsors niet actiever benaderd moeten worden. De voorzitter antwoordt dat sponsors wel voor bijzondere gebeurtenissen, zoals een boek of computers, gevraagd worden maar dat de structurele kosten, zoals huurkosten, uit structurele middelen betaald moeten kunnen worden. Sommige leden vinden de contributieverhoging erg fors. Vooral die voor een 'dubbeldid'. De voorzitter kan daar inkomen, maar zegt ook dat er nog nooit contributieverhoging geweest is, we zitten al die jaren al op hetzelfde bedrag.

Mevrouw Koller vindt dat contributie te laat wordt geïnd; *mevrouw De Buijzer* vraagt of de gemeente niet iets kan doen. Antwoord: de gemeente heeft de subsidie pas al verhoogd. *De heer Tempelman* vindt dat de sponsors veel meer aangesproken moeten worden.

Het voorstel van *mevrouw Koller* om volgend jaar de contributie te verhogen en dit jaar het gat met sponsorgelden te dichten wordt verworpen met 9 stemmen voor. *De heer Franssen* vindt de contributieverhoging gezien de meer uitgebreide faciliteiten niet zo gek. *Mevrouw Sevenster* vraagt of sponsors zich ook aanbieden. In dat geval moet je er wel op in gaan. De voorzitter zegt dit toe.

8. Bestuursverkiezing

Zowel de voorzitter, de heer J. Oolman, als de penningmeester, de heer M. Niemeijer, zijn aftredend en herkiesbaar. Er hebben zich geen tegenkandidaten gemeld, zodat beiden bij acclamatie herkozen zijn.

9. Rondvraag

De heer ten Bosch vraagt of de gedachte aan een andere locatie nog leeft. De accommodatie aan de Stationsstraat begint nu al krap te worden. De voorzitter antwoordt dat er wel opslagruimte gevonden is in de oude MAVO. Gezien de kosten zit een andere accommodatie er niet direct in, al dromen we soms wel van een Oudheidkamer of iets dergelijks. *Mevrouw Groenewold* merkt op, dat een grotere accommodatie niet altijd duurder hoeft te zijn. Voorzitter: het moet wel centraal gelegen zijn en de huidige accommodatie kan ook op meer dagdelen gebruikt worden.

Mevrouw Koller vraagt of er bij contributieverhoging ook een nieuwe machtiging moet komen. Antwoord: de leden moeten wel bericht krijgen. Vraag *de heer Ten Bosch*: kost deze verhoging geen leden? Antwoord: dat is mogelijk, maar er is toch al enige verschuiving omdat oudere leden gaan afvallen.

Mevrouw Hilgeman vraagt naar de voortgang van de Kadastrale atlas. Antwoord: het is lastig communiceren met deze mensen. Ze zijn bijna nooit aanwezig. De tekst

is wel klaar. Het bestuur zit er achteraan.

10. Sluiting

De voorzitter bedankt een ieder voor zijn/haar aanwezigheid.

Na de pauze vertelt Job Teeuwen aan de hand van zijn zelfgemaakte dia's, op aansprekende wijze, over het IJsselgebied tussen Bronkhorst en Deventer.

Gewone aparte dingen

door L. Sevenster

Het Koetshuis

Zoals we weten is er in en rond Twello een groot aantal buitenhuizen te vinden. De meeste zijn gebouwd in de 18^e of 19^e eeuw. Sommige van deze huizen zijn verdwenen, zoals ook de beide "Dernhorsten". Zo vinden we aan de westzijde van de Dernhorstlaan nog de tuinmanswoning van de nieuwe "Dernhorst". Toen ik deze in 1990 gefotografeerd had, hoorde ik van de heer A.W. Peet dat er aan de oostzijde van de Dernhorstlaan nog een verbouwd koetshuis zou staan. Dit koetshuis hoorde bij de oorspronkelijke villa "De Dernhorst", die omstreeks 1850 iets ten oosten van de Dernhorstlaan werd gebouwd. Na enig speurwerk werd het mij duidelijk dat het hier ging om de huisnummers 24, 26 en 28 aan de Dernhorstlaan.

Zo'n oud koetshuis bestond in zijn ideale vorm uit drie delen: het gedeelte voor de

paarden, de ruimte voor de koetsen en de koetsierswoning.

De "Dernhorst" kwam in 1899 in bezit van de heer H.F.M. Nijpels uit Twello, die er een hotel/café/restaurant van maakte onder de naam "Het paviljoen". In 1911 liet zijn weduwe mevrouw J.P. Nijpels-Verweerd het hotel slopen. (Zie ook het artikel "Het Gouden Ei" op pagina 13 e.v.)

In het bouwkundig archief van de gemeente Voorst vinden we betreffende de huidige panden op nummer 24, 26 en 28 van de Dernhorstlaan de volgende brief uit 1912: "De weduwe Nijpels op het Paviljoen te Twello verzoekt beleefd vergunning tot het afbreken van een bestaande woning aan de Dernhorstlaan en ter plaatse van het bestaande stalgebouw een dubbele woning te mogen bouwen volgens tekening." De tekening is een blauwdruk met enkele sum-

miere gegevens betreffende de twee nieuwe woningen en laat helaas niets zien van het oorspronkelijke gebouw. In 1968 wordt toestemming gevraagd de ramen te mogen vernieuwen en vergroten. De woningen op nummer 24 en 26 zijn in de lengte van de Dernhorstlaan gebouwd.

Het bouwkundig archief van nummer 28 levert weer een opmerkelijke brief. Op 6 december 1915 verzoekt de zoon van mevrouw Nijpels, de heer H.M. Nijpels om

een koetshuis te mogen verbouwen tot woning. Deze wordt tegen de zijgevel van nummer 26 gebouwd en staat haaks op de Dernhorstlaan. De woning is in 1980 uitgebreid.

Zo blijkt dat drie gewone huizen aan de Dernhorstlaan een aparte, historisch interessante voorgeschiedenis hebben. Meer gegevens over de oude en de nieuwe "Dernhorst" kan men vinden in het boek "Old Twello".

De woningen aan de Dernhorstlaan 24, 26 en 28, gebouwd op de plek van het vroegere koetshuis.

(Foto L. Sevenster 1990; coll. OKV)

Een engel of een zeemeermin?

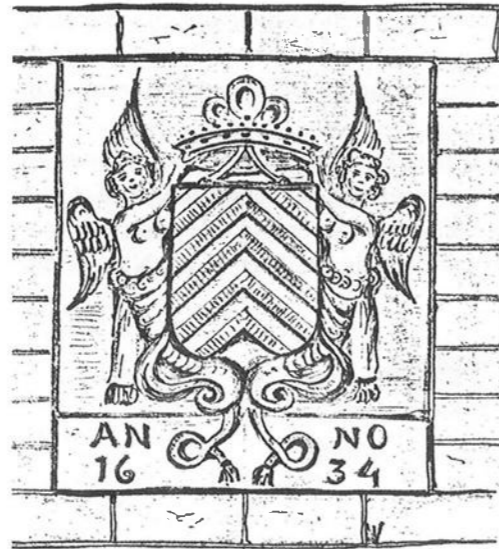
door J. Roosenschoon

De redactie kwam in een map met oude papieren bijgaande brief tegen. Hij is afkomstig van het Centraal bureau voor genealogie en geeft een antwoord op de vraag die de heer Hattink in 1973 aan hen voorlegde. Het gaat over een familiewapen, afgebeeld op een gevelsteen. Een tekening van het wapen sloot hij bij en het zou gaan om Stationsplein 1.

Wat speurwerk in ons foto-archief brengt aan het licht dat het gaat om Stationsplein 2. Hier stond destijds het huis "Villa Nova" of ook wel "De Bosch" genoemd. Het schijnt nu, dat de gevelsteen met het wapen ingemetseld zat in de tuinmanswoning, annex koetshuis van deze villa. Het huis werd in 1959 gesloopt. Waarom de gevelsteen in de muur van de tuinmanswoning zat en wat er verder mee gebeurd is, is onbekend.

Weet iemand hier meer van?

Villa Nova,
Stationsplein.
1906.
(Afkomstig uit
coll. A.
Berends
Twello)

De tuinmanswoning/
koetshuis van Villa Nova,
waarin de gevelsteen was
aangebracht.
(Foto afkomstig uit coll.
H. Bevers)

centraal bureau voor genealogie

Stichting tot beheer van Rijks-genealogische verzamelingen - Dokumentatiecentrum voor familiekunde

De Heer J. Hattink
Kon. Emmastraat 18
Twello (Gld.)

Uw brief van: 27-12-1973 Ons kenmerk: 16065/Gr Behandeld door: Hej. I. van den Bosch nr. 5

Onderwerp: gevelsteen 's-GRAVENHAGE, 23 januari 1974
Nassaulaan 18

Zeer geachte Heer Hattink,

In onze heraldische verzameling komt onder de rubriek "gekeperd" dit wapen - gekeperd van 12 stukken - ofwel voor op de naam Van Egmond, of, bij de andere namen, blijken die families vrijwel alle uit Egmond te stammen. De andere namen zijn: Van Castricum, Van Cuijlenborch, Keyerskind, Nooms, Van der Nijenburgh, Schrevel, van Starreveld, Uiterwijk, Vettwinkel en Van Weent. Het zou ons te ver voeren, al deze genealogieën na te gaan. Het lijkt ons waarschijnlijk, dat dit wel het wapen Van Egmond zal moeten voorstellen.

Op de fiches hebben wij echter geen verband met Twello gevonden. Het jaartal 1634 lijkt ons vrij laat, althans wat de Van Egmond's in Gelderland betreft. In de "Genealogie der Heren en Graven van Egmond", door Dr. A.W.E. Dek, komt op pag. 91 voor een "Bartholomeus van Egmond" werd 13 maart 1598 beloofd met het goed "ten Klooster", onmondig te Hasselt 1605, vermeld 28 maart 1632 en 25 maart 1644 in het renaissanceboek der gemeente Deventer, gest. aldaar vóór 8 juni 1646". Deze Bartholomeus zou, wat de tijd betreft, in aanmerking kunnen komen. Het lijkt ons van belang, de geschiedenis van dat gebouwtje na te gaan. Het kan mogelijk onderdeel van een bezitting van een Van Egmond zijn geweest. Voorts lijkt het ons dienstig, inderdaad Monumentenzorg in te schakelen, of een nabij gelegen streekmuseum.

Hoogachtend,
Centraal Bureau voor Genealogie.

(G.W. Delforterie,
adj.-conservator.)

Teléfono 070-190866 - Postbús 62760 - Bank: Ploeren, 116/117 A, Ploeren (24155 00371)

Intekenen voor fotoboek Voorst

Zoals bekend komt er in oktober 2002 een fotoboek uit over het dorp Voorst, de kernen Bussloo, Gietelo en Klein Amsterdam. Met de voorbereiding zijn de Oudheidkundige Kring en Voorster Belang al geruime tijd bezig. Tal van inwoners hebben meegewerkt en honderden foto's beschikbaar gesteld. Met de foto's uit het archief van de OKV maakt dat duizenden opnames waar de samenstellers uit moeten kiezen. Geen gemakkelijke klus! Omdat het veelal om amateuropnames gaat, wordt het een bijzonder gevarieerd boek van ongeveer 260 pagina's.

De verkoopprijs is € 15,00, de intekenprijs bedraagt € 12,50.

Intekenen kan tot 1 augustus 2002 en u kunt daar onderstaand intekenformulier voor invullen en inleveren bij:

- Oudheidkundige Kring, Stationsstraat 59a, 7391 EJ Twello of

- G. Groenewold, Rozemarijnstraat 34, 7383 XH Voorst.

U kunt de bon natuurlijk ook opsturen.

Over de wijze van afhalen en betalen wordt u nader geïnformeerd.

Ondergetekende verklaart hierbij een exemplaar van het fotoboek "Zicht op Voorst" te bestellen voor de intekenprijs van € 12,50.

Naam: .....

Adres: .....

Postcode/woonplaats: .....

Telefoon: .....

Datum: ..... Handtekening: .....

Twee oproepen

1. Foto's huidige situaties

Zoals u weet heeft de OKV heel veel foto's uit het verleden in haar archief. Steeds zijn we op zoek naar nog meer foto's die ons een blik op vroeger gunnen.

Maar behalve deze "oude" foto's willen we ook graag actueel blijven en zijn we geïnteresseerd in nieuwe foto's, dus foto's van de situatie zoals die nu is. Heel belangrijk zijn daarbij situaties die gaan veranderen. Dus wordt er bij u in de buurt iets veranderd: een huis gesloopt of verbouwd, een grote boom geveld, een winkel gesloten, een erge oude auto weggedaan, neem dan wat foto's en laat ze even scannen bij de OKV aan de Stationsstraat. Zo hebben wij ze in ons archief en bent u de foto niet kwijt.

Mocht u wel een veranderende situatie weten maar zelf niet fotograferen, bel dan onze "huisfotograaf", Gerrit Reinders (tel. (0571)

Nieuwe aanwinsten

Deel 1 Index (ingebonden) processen-verbaal van de directe belastingen 1833-1861, G. Vrieling.

Deel 2 Index (ingebonden) processen-verbaal van de gemeente Voorst 1842-1888, G. Vrieling.

Dat zijn leuke dingen. Veertig korte verhalen, J. Elfrink, eigen beheer, 2002.

Deventer 1940-1945. Samenst. K.H. Vos, Arkoboeken Deventer, 1985.

Tussen schietlood en waterpas. J. Bouman, Ten Hagen n.v. Den Haag, 1962.

Verleden land. Archeologische opgravin-

27 43 32). Hij komt dan met zijn digitale camera om de situatie vast te leggen.

2. Cursus Verhalen vertellen

Het Gelders Oudheidkundig Contact start voor leden van historische verenigingen een project Verhalen vertellen. Hiermee wil het de verenigingen een mogelijkheid bieden om beter op het onderwijs aan te sluiten.

Het project bestaat uit drie delen:

1. Cursus Verhalen vertellen (najaar 2002); u leert hoe u kinderen en jongeren pakkend vertelt over een historische gebeurtenis.

2. Kennismaken met het onderwijs anno 2002 en hoe kan de historische vereniging hierin een plaats krijgen.

3. De praktijk: u oefent het verhaal op één of twee scholen in de buurt.

Belangstellenden kunnen zich opgeven bij Judith Roosenschoon, tel. (0571) 29 17 41.

door J. Lubberts

gen, red. cie, Meulenhof, 1981.

Teerosen op de Veluwe. Radiopeilstations 1940-1945, W.H. Tiemens, Lunet Naarden, 1986.

55 Namen op Heidehof. A. Meijer, gemeen-tearchief Apeldoorn, 1985.

Monument. Gedenkboek Apeldoornse oorlog-en verzetsmonumenten, red. cie, Apeldoorn, 1990.

Vrouwen van het land. Anderhalve eeuw plattelandsvrouwen in Nederland, red. cie, Walburgers, 1989.

Archief Vredenberg ontsloten

door J. Groenenberg

Zoals in de Kroniek nr. 2 van 1999 te lezen was, heeft de OKV kopieën van het archief van de heer J. Vredenberg kunnen maken. Het origineel van dit archief ligt bij het Staring Instituut in Doetinchem.

Het archief van Vredenberg bevat een schat aan gegevens over de gemeente Voorst. Een belangrijk onderdeel van het archief zijn de uittreksels van vrijwel alle aktes van de Protocollen van Bezwaar van Nijbroek (1617-1811), Terwolde (1733-1811) en Twello (1676-1811). Helaas ontbreken van Ter-wolde de kopieën van 1656 tot 1733. Verder heeft Vredenberg samenvattingen gemaakt van grote delen van het notarieel archief over de periode 1811 tot begin 1845 van de notarissen F. de Man (1811-1812), P.P. Everts (1812-1843) en J.N. Everts (1844-1888).

Om dit archief beter toegankelijk te maken zijn er indexen op erfnaam en persoonsnaam gemaakt. Dit werk is nu afgerond.

De indexen zullen het zoeken naar gegevens over een boerderij of een familielid sterk vereenvoudigen. In beide archieven zal men veel aanvullende gegevens over families, bezittingen, testamenten, boedelscheidingen, verkoop van onroerend goed e.d. kunnen vinden.

De indexen verwijzen naar de nummering die Vredenberg hanteert en niet naar de nummers van de originele akten. De originele akten zijn echter aan de hand van de datum in het archief van Vredenberg eenvoudig terug te zoeken in het Rijksarchief Gelderland te Arnhem.

Hoewel Vredenberg secuur te werk zal zijn gegaan is het aan te raden de originele akten in het Rijksarchief te Arnhem te raadplegen om de gegevens van Vredenberg te controleren en eventueel aanvullende gegevens uit de akte te verzamelen.

Verder is het belangrijk te bedenken dat een naam op verschillende wijzen geschreven kan worden; bijv. Hendrik Jans kan dezelfde persoon zijn als Hendrik Jansen.

Indien uit een akte blijkt in welke plaats een bepaald erf lag of waar iemand woonde, is dat zoveel mogelijk in de index vermeld. Ook het beroep wordt vaak vermeld in de index.

Soms zal echter een persoon in de ene akte met en in de andere akte zonder of met een ander beroep worden genoemd. Het is dan aan de gebruiker om uit te zoeken of dit al dan niet dezelfde persoon betreft. Het kwam in het verleden vaak voor dat mensen meerdere beroepen hadden.

De kopieën van het archief van Vredenberg met de indexen zijn te raadplegen in de werkruimte aan de Stationsstraat 59a te Twello.

Door de indexen is de toegankelijkheid tot de Protocollen van Bezwaar en de notariële archieven enorm verbeterd. Hopelijk zullen hierdoor meer mensen gebruik maken van deze zeer interessante archieven.

Het Gouden Ei

door B. ten Bosch

In Twello stond vroeger aan de Rijksstraatweg, op de plaats waar zich nu het Chinees restaurant bevindt, villa "De Dernhorst". Deze was in 1850 gebouwd in opdracht van de heer P.A. Wernink uit Deventer. Na zijn overlijden werd de villa verkocht aan H.H.T van Lennep, ook uit Deventer. In 1899 werd het opnieuw verkocht, nu aan de heer H.F.M. Nijpels uit Twello, die er een café-restaurant annex speeltuin van maakte. Het kreeg de naam "Paviljoen".

In 1911 werd het gebouw gesloopt en werd het restaurant voortgezet in een houten gebouw dat de heer Nijpels in 1899 had laten bouwen op de hoek Dernhorstlaan-Rijksstraatweg. Later werd er nog een woonhuis achter gebouwd. In 1913 liet de zoon van de heer Nijpels een danstent bouwen waarmee hij de kermis afreisde. De heer Nijpels organiseerde ieder voorjaar in samenwerking met de bekende organisator Jac. Kleiboer een kermis onder de naam "Het Gouden Ei". Het is interes-

Het café-restaurant "Paviljoen" op een foto uit 1904. Het werd gesloopt in 1911, nadat het al een tijd had leeggestaan, want de heer Nijpels had reeds in 1899 een nieuw houten gebouw laten bouwen langs de Rijksstraatweg, hoek Dernhorstlaan, dat ook de naam "Paviljoen" had gekregen. (Foto coll. J. Groenenberg.)

sant om te weten waar deze informatie vandaan komt. Daarvoor gaan we terug naar 1949. De familie H. van der Veen reisde de kermissen af. De attractie die zij meevoeren was de Cake Walk (toen moest het ook al in het Engels). Het was een kleine kermis op zich zelf, een soort Lunapark. Ouderen onder de lezers herinneren zich misschien nog op de Deventer kermis de Stoomcarrousel van Janvier (later door brand verwoest), die altijd op het Grote Kerkhof stond. Dit nu was net zoiets, maar dan in het klein. Het geheel was ondergebracht in een grote tent. Je kwam binnen door op- en neergaande trappen; het was de kunst om van de ene trap op de andere te stappen. Verder was er een rolbaan, een draaimolen enz. Het was in elk geval zo groot dat er twee kassa's waren, één buiten en één binnen. De muziek kwam uit een groot Richter-orgel, een elektrisch aangedreven draaiorgel, die door zijn omvang alleen al een complete wagen nodig had voor het vervoer.

De overname van het restaurant

Toen de heer Van der Veen in 1945 overleed ging de weduwe Van der Veen verder met één van haar dochters en schoonzoon Heimen Brons. Maar toen de kermisdrukte haar teveel werd, zocht ze een andere activiteit. Ze kocht in 1949 van de heer Nijpels het "Paviljoen" (de naam was overgegaan naar het houten gebouw). Eén van haar dochters was getrouwd met de reeds genoemde Heimen Brons, een boerenzoon uit Voorthuizen. De andere dochter was "met de handschoen" getrouwd, omdat haar verloofde, Jo Schaake, zoals zoveel jongens in Indië verbleef.

Bij Schaakes terugkomst in Holland werd de taakverdeling als volgt geregeld: in de winter zouden beide families Brons en Schaake het restaurant runnen. In de zomerperiode beheerden de heer Brons en zijn vrouw een kiosk bij het "Prins Bernharddal", een pretpark aan de Amersfoortseweg, bij Apeldoorn. Alles voor gezamenlijke rekening. Later werd de kiosk verplaatst naar de "Koningin Juliana Toren", even verderop aan dezelfde weg, omdat het "Prins Bernharddal" gesloopt werd voor de aanleg van een waterzuiveringsgebouw.

Toen dus het restaurant overgenomen was, werd zoals gebruikelijk eerst verbouwd en vertimmerd. Toen er nieuw behang op de muur moest komen, kwam onder het oude behang een schrift tevoorschijn waar de inkomsten en uitgaven uit de jaren 1930, 1931 en 1932 van de kermis "Het Gouden Ei" werden bijgehouden.

Dat de kermis behoorlijk groot was, blijkt uit het feit dat er van de naastgelegen boerderij "De Gaate" van de heer Roeterdink, (in het schrift staat Roeterd), voor tien gulden een weiland gehuurd was. Een bekende attractie op de kermis was in die tijd o.a. de autoscooter van Reinhard Dirks uit Apeldoorn, een rijke kermisexploitant, die ook bezittingen in Deventer had (o.a. de Hallen en huizen langs de IJssel). In 1932 werd het hele terrein verhuurd aan Reinhard Dirks.

Wat er alzo aan kosten werd gemaakt lezen we in het schrift betreffende de voorjaarskermis op 13, 20 en 21 april 1930. Onder andere:

- twee gouden tientjes (als prijs) f 21,50;
- 200 eieren f 10,00;
- pianist f 35,00;

De danstent waarmee de zoon van de heer Nijpels door het land reisde. Het was in 1913 gebouwd door de Twellose timmerman B. Hulshof. Het front van de danstent, in Jugendstil, was overgenomen van een andere kermisexploitant die ermee gestopt was. Op de foto v.l.n.r. de heer Kamphuis, mevrouw Catrien Nijpels-Panman, Margina Panman, mevrouw Nijpels-De Weerd, de heer H.M. Nijpels, de heer Kamphuis en B. Hulshof, de timmerman. (Foto coll. A.W. Peet.)

- kelners en werkvrouwen f 15,70;
- vertering politie f 35,00;
- Deventer Dagblad f 76,60;
- aanplakbiljetten f 48,10;
- Eper Courant f 7,50;
- Apeldoornse en Twellose courant f 16,25;
- Salland f 7,50;
- advertenties in de "Komeet" (horeca-vakblad) f 18,30;
- reclame bus A.D.A. f 8,00;
- reclame bus Epe f 2,75;

- telefoon naar Winschoten f 0,60;
- plaatselijke belasting f 0,75.

Dit is maar zo een greep uit de administratie zoals die door de heer Nijpels is bijgehouden in een eenvoudig schoolschrift. Opvallend is wel hoeveel geld er naar verhouding uitgegeven werd voor reclame. De kermis heeft zich afgespeeld tot en met 1939 en is na de oorlog niet hervat. Toen in 1949 het "Paviljoen" overgenomen was,

transport	f 116.20
anhosten sterven	5.60
overlevingen	2.50
huur van Dam	2.50
huur van Langkamp	2.50
200 eieren	10.00
pienaar	35.00
kelners en meubelen	65.70
verlenging politie enz	35.00
reis Assen	12.00
Overmaat huur rad	13.00
stree goeder bedjes enz	21.50
stbelen huur	6.50
Deventer dagblad	76.60
Wim Schepersboer	5.00
fovi Buijs	15.00
schekwch Gaste	2.95
Stroomverbruik	5.00
Cadeau's	10.00
Boeken de weide huur	10.00
piano stemmen	3.00
nacht Willemsen stael	4.00
sigaren van Boven	6.00
	<u>f 419.35</u>

Een bladzijde uit het schrift waarin de heer Nijpels de administratie bijhield.

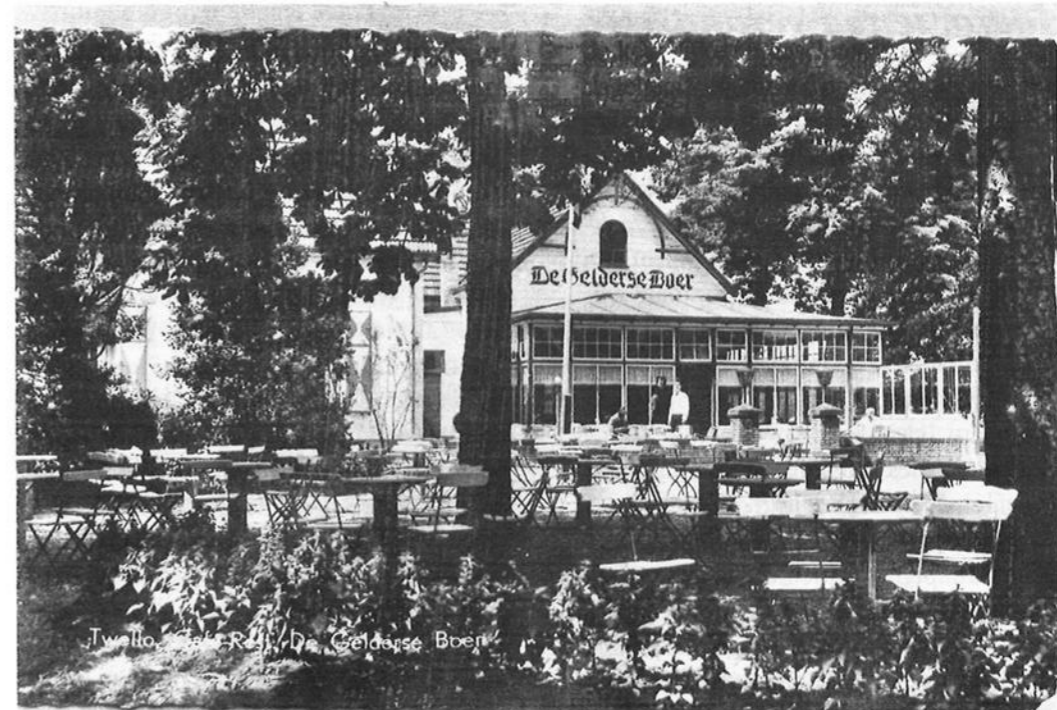
werd de naam in overleg veranderd in "De Gelderse Boer" omdat Heimen Brons een boerenzoon van de Veluwe was.

Het einde

Tot 1981 hebben de twee families, Brons en Schaake, café-restaurant "De Gelderse Boer" en de kiosk bij de "Koningin Juliana Toren" beheerd. Toen werd het café-restaurant verhuurd aan de Chinees Li, die het de naam "Nieuw Peking" gaf. Ook de kiosk werd van de hand gedaan. In 1997 overleed de heer Schaake en in 1998 de heer Brons. De twee weduwen (zusters) bewonen een bungalow aan de Dernhorstlaan,

dadelijk achter het restaurant, ieder de helft. Het terrein waar vroeger de speeltuin was en de kermis gehouden werd is nu de parkeerplaats van de Chinees.

De muziek is verstomd, het kermisrumoer is verdwenen. De dikke beuken en eiken staan er nog steeds. Zij hebben uitgekeken over het kermisgewoel en geluisterd naar de muziek uit de draaiorgels. De beelden en het geluid zijn opgeslagen in hun zware stammen en ze zullen het waarschijnlijk nog wel honderd jaar meevoeren want het zijn gezonde bomen. Als de bomen konden praten, dan zouden ze vertellen van de lange rij wagens die tijdens de kermis

Na de overname in 1946 door de heren Brons en Schaake werd de naam veranderd in "De Gelderse Boer", dat heeft voortbestaan tot 1981. Daarna werd het een Chinees restaurant. (Foto coll. J. Groenenberg.)

geparkeerd stonden in de Dernhorstlaan en de bontgekleurde woonwagens waar de kermismensen in leefden.

In 1998 werd het restaurant verkocht aan de heer Li, die het sinds 1981 al gehuurd had. Na de verbouwing tot Chinees restaurant herinnerde niets meer aan "De Gelderse Boer". Het is 32 jaar een pleisterplaats geweest aan een drukke verkeersader zoals de Rijksstraatweg toen was, tot in de jaren zeventig de E 8, de latere A1, werd aangelegd. Een rustpunt voor de haastige vertegenwoordiger en een oase van rust voor de vele bussen, die naar de

Hoezo, jeugd verandert?

door J. Lubberts en J. Schutte

Tijdens onze werkzaamheden in de OKV-werkruimte viel ons oog op het voorwoord in het boekje "Voor elk wat wils", samengesteld door H.G. 't Hooft. Het betrof een bloemlezing van eenvoudige populair-wetenschappelijke lectuur voor het V.G.L.O. Wij willen u het eerste deel van het voorwoord niet onthouden.

"Het is een bekend feit, helaas, dat vele 14-jarigen na hun schooltijd geestelijk heel snel verpauperen. We kennen ze, de opgeschoten knapen; de "meerderheidsjongen" noemde de directeur van de Rotterdamse clubhuizen "de Arend" hen zeer kenmerkend. Ze hangen 's avonds tegen verlichte winkelruiten en doen hardnekkige pogingen hun schoeisel rhythmisch te bewegen; ze zingen cowboyliedjes in portiek-Engels en eten kauwgom of olienoten. Voor een

bollenvelden gingen, of terug kwamen van een dagje Schiphol. Ze kregen altijd een gastvrij en hartelijk onthaal bij "De Gelderse Boer".

Tussen de bomen achter de parkeerplaats herinneren een paar zware betonnen blokken met daarin nog de ijzeren assen met kogellagers aan de fundering van een vroegere draaimolen. Zo is weer een markante plek in onze gemeente geschiedenis geworden.

Met dank aan mevrouw A. Brons-Van der Veen en mevrouw D. de Wilde-Nijpels.

jongen van 12 jaar zijn New York, de Mont Blanc, de Seine min of meer levende be-grippen, voor een 15-jarige trottoir-stam-gast is de Maas al een heel eind, en voor de rest: "Wat heb je d'r an?"

"Met al hun lawaai," schreef dr. V. Wijk, "met al hun gespuug zijn m'n jongens levend al dood, niet denkend aan de dag van morgen en koesteren geen enkel ideaal."

De schrijver verheugt zich wel over het feit dat de beeldromans uit de zakken van onze scholieren zijn verdwenen en blijkbaar hun hoogtepunt hebben gehad.

Het is een typering van een halve eeuw terug (geschreven in 1951) maar zou het niet gisteren geschreven kunnen zijn als we de technische en economische vooruitgang wegdenken?

Onderwijs na de hervorming

door J. Lubberts

Het lager onderwijs ten plattelande

Het onderwijs voor 1800 op het platteland was een verlengstuk van de godsdienst. Vooral door toedoen van Jan van Nassau werd in Gelderland de hervormde godsdienst met al zijn bijkomstigheden van bovenaf opgelegd. Eerst na de Bataafse omwenteling werd een staatsvorm geschapen die het mogelijk maakte om een onderwijs-wet voor het hele land te maken. De eerste kwam in 1801, de volgende in 1803. Op 3 april 1806 trad er weer een nieuwe wet in werking die ruim 50 jaar stand hield.

Al ver voor 1800 waren pogingen gedaan om landelijke regelingen voor het onderwijs in het leven te roepen, maar die hadden nooit resultaat opgeleverd. Zo ondernam de nationale synode (kerkvergadering) begin 1600 pogingen om tot een landelijke regeling te komen, maar dat mislukte omdat elk gewest en stad zijn eigen regels had.

Positieve wetgevende arbeid verrichte de protestantse overheid op onderwijsgebied pas na de Vrede van Munster in 1648. Voor die tijd was ze alleen bezig met strafmaatregelen tegen het katholieke onderwijs. Van het moment der ingang van het protestantisme na 1580 begonnen de nieuwe kerkelijke leiders hun stempel op het onderwijs te drukken. Op het platteland liet de wereldlijke overheid het onderwijs grotendeels over aan de godsdienstleiders. Door de lakse houding van de overheid ging de kerk zelf over tot het invoeren van schoolwetten. Wering tegen het katholiek onderwijs

kwam vooral van de kant van de protestantse kerk. De band tussen kerk en staat op het gebied van onderwijs was een innige. De invoering van het protestantisme maakte een eind aan het katholiek onderwijs. Vooral stadhouder Jan van Nassau en de fanatieke veldprediker Johannes Fontanus waren op de Veluwe vurige bestrijders van alles wat katholiek was. Kerk en pastoor waren de eerste doelwitten, gevolgd door school en onderwijzer. Elke Gelderse onderwijzer moest een keus maken: katholiek blijven met als gevolg baanverlies, of les geven volgens protestantse voorschriften. Voor de meesten was nauwelijks keuze mogelijk, ze moesten eten met hun gezin. Van de ene op de andere dag van katholiek naar protestant. Veel spanningen zal dat opgeleverd hebben en het heeft ongetwijfeld lang geduurd voordat men het nieuwe geloof aanhing.

Overgangsprikelen

In 1600 werd te Arnhem een instructie voor kosters en schoolmeesters vast gesteld. Deze functies waren meestal in een persoon verenigd, behalve in Terwolde. Hier had men een vrouwelijke koster. Dat kon in de strenge gereformeerde regelgeving volstrekt niet door de beugel. Het hof te Arnhem werd door de classis uitdrukkelijk verzocht om schout en kerkmeester te gelasten deze vrouw af te zetten en een man in haar plaats te benoemen. Op diezelfde vergadering werden de aanwezige functionarissen onderzocht op zuiverheid in de leer. Die van Wilp en Twello beloofden zich aan de leer te houden, die van Voorst

en Nijbroek hadden schriftelijk bericht van verhinderende gedaan.

Het probleem van de vrouwelijke koster in Terwolde werd opgelost, want in 1602 vonden we hier de koster Jan Andries, die door de kerkmeesters was voorgedragen. Deze mocht op advies van de classis voor "dry vertel jahr" (9 maanden) aangesteld worden. In die tijd kon hij zich bekwamen in de leer en dan zou men zien of hij gehandhaafd kon worden. Op de vergadering van 1603 bleek dat Jan Andries wel aangenomen had zich in de dienst te bekwamen, maar dat het tegendeel gebleken was. Hij zou daarom schriftelijk ernstig vermaand worden. In 1605 werd op de classische vergadering te Apeldoorn gerapporteerd dat in Twello geen school gehouden werd en in Terwolde een onbekwame schoolmeester was. Er werd sterk op aangedrongen dat in Terwolde en Twello bekwame schoolmeester-kosters aangesteld werden.

Met de koster-schoolmeester in Terwolde bleef het tobben. In de classische vergadering van 1621 staat: "Alsoo de kuster van der Wolde voor etlicken jaren geweigert heft die die reformatie aen te nemen" en op latere aansporingen geweigerd heeft de betreffende verklaring te ondertekenen besloot de classis bij het hof over hem te procederen. Dit ging niet vlug in zijn werk, want in 1622 bleek, dat "nae verscheyden reysen daer toe vemaent sijnde, maer sulx tot noch toe nyet en heeft willen doen", eindelijk dan maar afgezet werd. In 1623 moest dit besluit nogmaals bevestigd worden.

In de vergadering van 1606 was een van de vele klachten dat op Duistervoorde, op Nijenbeek en in het huis van de schout in Twello kinderen rooms gedoopt werden

door "Meszpapen heercommende van Deventer", die ook nog andere "afgoderie" bedreven.

Hieruit blijkt duidelijk dat de overgang niet altijd even vlot verliep en dat men de oude gewoonten en handelingen niet zomaar verliet. Op sommige plaatsen bleef het oude geloof gehandhaafd. Denk maar aan Duistervoorde.

Onderwijs in dienst van de kerk

Minder ver dan de Dordse synode gewild had gingen de overheidsreglementen uit later jaren. De staten bepaalden in hun schoolreglement voor het platteland wel dat de "hoofstukken der christelicke religie" verplichte leerstof zouden zijn voor ieder kind. Het leren van de catchismusvragen was alleen verplicht voor kinderen van gereformeerde huize. De onderwijzer zou alleen met deze leerlingen de psalmen doornemen die in de kerkdienst gezongen zouden worden. Ondanks de betrekkelijk tolerante houding van de staten blijft de strekking van het onderwijs gereformeerd. Vanuit de Hervormde kerk trok men evenwel fanatiek ten strijde tegen het katholiek onderwijs. In een Gelderse kerkelijke vergadering van 1580 (Gelderse synode) te Harderwijk was een van de belangrijkste besluiten: "In steden en dorperen, daer noch papistische schoelen sindt, sollen die consistorialen (kerkeraadsleden) allen mogelijkheden vlijt und goede middelen gebruikken dieselvige neder te leggen und off toe schaffen und hiervan die magistraeten aan te sprecken om die pietet (piëteit) in de kinderen van juegent up in toe planten un uncruijt te weren". De overheid vaardigde in 1582 een plakkaat uit waarin stond dat de

plaatselijke bestuurders de plicht oplegde te zorgen voor aanstelling van predikanten en onderwijzers die "de waarheid" konden onderrichten. Niet-gereformeerden mochten geen eigen scholen hebben. De onderwijzer mocht zich niet inlaten met activiteiten die met het gereformeerde geloof in strijd waren. Lichtvaardig bijgeloof en boeken die het gereformeerde geloof benadeelden of tegenwerkten waren ten strengste verboden.

"De jonckheyt soude men niet corrumperen (bederven)"

Gezien de vele maatregelen van de staten van Gelderland heeft het vrij lang geduurd voor het onderwijs in protestantse geest was ingevoerd. Rond 1650 was de school in Gelderland geheel in handen van de gereformeerde kerk. Onderwijs geven was tot het eind van de 18de eeuw een monopolie geweest van de belijders van de gereformeerde godsdienst. De overheid nam deze monopolie in bescherming. De monopoliepositie werd in reglementen vastgelegd. In het reglement uit Gelderland in 1681 leest men: "Sullen geen school mogen houden eenige papen, paepsche schoolmeesters, monnicken, mennoniten, nonnen, bagijnen, kloppen, sectarisen, noch nijmandt anders 't sij man of vrouw niet synde van de ware gereformeerde religie". Naast de godsdienstige opvoeding was het tweede belangrijke doel de kinderen discipline bij te brengen opdat ze goede en tevreden burgers werden die niet tegen de maatschappelijke orde in opstand kwamen. De voornaamste taak in de beginfase van de hervorming was dat de gereformeerde onderwijzer het niet-gereformeerde volksdeel de "Ware Religie" bij moest brengen.

Godsdienstonderwijs was het voornaamste vak in de 17e en 18e eeuw. Andere vakken als lezen, schrijven en rekenen waren van minder belang en stonden in het teken van het godsdienstonderwijs.

Hoofddoel van het onderwijs bleef de godsdienstige opvoeding volgens de beginselen van de ware christelijk gereformeerde leer. Wat niet naar protestantisme rook moest buiten de school gehouden worden. De onderwijzers moesten een proeve van bekwaamheid afleggen inzake de religie ten overstaan van een dominee. Op de plattelandschoolmeester werd alleen toezicht uitgeoefend door de kerkelijke autoriteiten, classis, kerkeraden en predikant. De classis keek bij kerkvisitaties alleen of het onderwijs met de kerkelijke beginselen overeen kwam. Het dagelijks toezicht had predikant en kerkeraad. De onderwijzer moest een bewijs van goed gevolg afgelegd kerkelijk examen en ook een bewijs van toelating van de overheid hebben; dit verzorgden de ambtsjonkers. In 1681 werd bepaald dat een onderwijzer gratis een woning ter beschikking werd gesteld.

Voorschriften

De voorschriften voor het onderwijs werden vastgelegd in het Gelders Placaatboek.

1. Hij, de onderwijzer, mocht geen Duits, Frans of enige andere sprake, cijferen rekenen, schrijven leren zonder vertoon van akte.

2. Schoolmeesters moeten eerst geëxamineerd worden door de classe (kerkelijke overheid) waaronder de plaats van benoeming ressorteerde.

3. De bekwaamheid van de meester moet daaruit bestaan, "dat ze promptelijk kunnen lezen, gedrukte boeken als brieven, goede

hand van schrijven hebben. De psalmen Davids zingen, ter nooddruft (in dringende behoefte) rekenen. Dat zij vrome godsdienstige lieden zijn. In de fundamenten van de Christelyke religie wel ervaren. Ledematen van de ware Christelyke Gereformeerde kerk. Die sich Christelyk, godvruchtigh eerlyk ende onontsprekelyk dragen, niet alleen in de scholen, daar sij sich van vloeken en schelden in sonderheit sulen hebben te wachten. Niet alleen met het onderwijzen, maar ook als voorbeeld. Geldt ook voor vrouw en kinderen.

4. Zij moeten voor ze aangesteld worden tekenen de formulieren van eenigheyt der gereformeerde kerk.

5. Zij mogen niet tappen, gelagen setten (eet- en drinkpartijen oprichten), lessen verzaken, wegblijven zonder toestemming.

6. Alleen met toestemming van predikant en kerkeraad mocht hij zich laten vervangen.

Van 't schoolhouden selve

1. Beginnen met morgengebed en eindigen met gebed voor 't eten. Namiddags beginnen met gebed na 't eten en eindigen met avondgebed. 's Morgens school van acht tot elf uur en 's middags van één tot vier. Plaatselijk kon geregeld worden een uur eerder of later.

2. Het hele jaar, zes dagen in de week. Kerkeraden en classe oordelen over sluiten van de school in bepaalde seizoenen als er weinig kinderen naar school gaan.

3. Elke scholier zal hij voor de middag tweemaal afhoren ende eens tonen (voordoen), ook na de middag.

4. Twee halve middagen in de week speeldagen geven, echter nooit meer op paapse

feestdagen. Zij zullen zorgdragen, dat de kinderen niet en spelen met het misbruik van het lot, verkwisting van geld ende met perikel (gevaar) van haar selven, door gaan swemmen op periculeuse (gevaarlijke) plaatsen, of ook met schade aan andere luiden, haar goederen, glazen, huizen.

5. De schoolmeesters zullen de kinderen van jongsaf, elk na zijn begrip en jaren metten eerste ook leren het Vader Onse, de twaalf artikelen des geloofs, de tien geboden, de insettinge (Wettelijk voorschrift) des heiligen doops, de hooghoerdigen nachtsmaals Christi, het morgen en avondgebed mitsgaders het gebed voor en na het eten.

6. Schoolmeester moet vooral letten dat de fundamenten van het spelden welgeligt, eer de kinderen tot het lezen komen. Dat se ook gewennen distinct (onderscheidend) te lezen en zal tot dien einde dienstig wezen dat op sekere dagh de discipelen (leer-lingen) malkanderen oproepen om de swaerste woorden te spellen, sullen de jeugd ook leren verstaan het cijfergetal van de capittelen (hoofdstukken) der heilige schrifturen en psalmen.

7. Als kinderen redelijk kunnen lezen dagelijks met alle neerstigheyt (ijver) leren schrijven en alle maanden of veertien dagen stichtelijk voordicht geven en nu en dan door een prijs tot neerstigheyt opwekken.

8. De bekwaamste scholieren, die van gereformeerde religie zijn, de vragen van de catechismus (voornaamste waarheden der godsdienstleer) leren die telkens op zondag in de kerk verhandelt zullen worden, mar de kleine kinderen zullen zij eerst leren een kort begrip van de catechismus en haar daar in oefenen.

9. Schoolmeesters zullen ook zaterdags de

bekwaamste kinderen in 't zingen van de psalmen en over de catechetische vragen en antwoorden zo oefenen, dat se leren geschickelyk zingen en in de kerkelijke catechisatie met veerdigheyt antwoorden.

10. Mogen geen contrarierende (tegenstrijdige) boeken gebruiken, waardoor de jonckheyt (jeugd) zou worden gecorrumpeert (bedorven). Alleen goede en profetelijke (voordelige) met waarheid en eerbearheid. Worden gecontroleerd door de gedeputeerden in de visitatie en de predikant. Indien niet goed ernstig vermanen en wanneer de schoolmeester ongehoorzaam blijft van dienst en tractement gesuspendeert (geschorst) worden.

11. Zorgen dat scholieren van de gereformeerde godsdienst neerstig tot de publieke godsdienst komen en met behoorlijke attentie de predicatie aanhoren.

12. Zij zullen de schooldiscipline met plak en roe (van wilgentenen) zo gebruiken dat alle fouten en mislagen der jeugd met discretie (bescheidenheid) tot verbetering zouden oogluckinge (oogluikend) gestraft worden opdat door al te grote slappigheyt het schuldig ontslag tot de schoolmeester of tot al te grote hardigheyt de lust tot leren bij de kinderen niet vermindert worde.

13. Paapse kinderen mogen geen boeken, rozenkranzen, beeldeken, crucifixen, schilderijken en dergelijke meenemen. Na behoren corrigeren en straffen.

14. Opletten dat kinderen niet vloeken, slaan, bijnaam geven haar of hare ouderen of vrienden fouten onderling niet verwijten. Niet tieren roepen en andere gebeer (gebaren) tegen de sedigheyt en godsaligheit.

15. Binnen en buiten de school de vrese des Heren bij te brengen en behoorlijke

eere en respect bewijzen aan ouders, magistraten (overheidspersoon), predikant, meester en alle eerlijke luiden. Meester moet zelf goed voorbeeld geven.

16. Daar combinatien (verbindingen) zijn zullen vooral de schoolmeesters gehouden zijn haar predikant te vergeselschappen (vergezellen).

17. De schoolmeesters krijgen knechtken en meiskens ter school. Daartoe bekwame plaatsen om van malkander gescheiden te zijn. Geen jongens en meisjes tegelijk in de kost. Jongens van 12 of 13 jaar en meisjes van 9 of 10 jaar. Op poene van zes gulden.

18. Schoolmeester moet bij de predikant informeren welke psalm voor en na de predicatie gezongen wordt. Eenige capitelen uit de heilige schrifturen de gemeente voorlezen. Daarna de bijbel op de preekstoel leggen en na de preek in een bewaarde plaatse brengen. Onder de predicatie niet uit de kerk gaan en niet een deel van de dienst verzuimen.

Wanneer men het werk van de onderwijzer uit die tijd beziet lijkt hij meer op een godsdienstleraar. De functie van kosterschoolmeester in één hand paste goed in het kerkelijk systeem.

Bronnen

- Rijksarchief Arnhem
- Archief gemeente Voorst
- Archief Ned. Herv. Gemeente Terwolde
- Archief Oudheidkundige Kring Voorst
- Het platteland leert lezen en schrijven, door L.W. de Bree
- Het lager onderwijs in Gelderland, door Dr. P.Th.F.M. Boekholt
- Geschiedenis van het christelijk lager onderwijs in Gelderland, door J. Kuiper
- Geschiedenis Terwolde-Nijbroek, door J. Vredenberg

De oude IJsselopen

Toen in 1357 de Zutphense Mars werd doorgraven, beginnend bij het Helbergen, was dit nogal ingrijpend voor de Voorsterklei. De Oude IJssel langs Empe werd een dode arm en al de meanders en kreken op de Voorsterklei verloren hun functie van rivierarm om vervolgens te verlanden. Later toen de dijken werden aangelegd hield het verland op, zodat we ze nu nog duidelijk in het landschap terug kunnen vinden.

De meest westelijke arm gaat langs het dorp Voorst en zal in vroeger tijden wel dienst gedaan hebben voor de aanvoer van materialen voor bijvoorbeeld de kerk (tufsteen uit de Eifel). De middelste arm is bij het begin wat minder duidelijk te zien, maar verderop wat beter. De meest oostelijke arm komt bij Sinderen in de middelste arm. Deze lijken mij wel de hoofdstromen met daarnaast nog meer afsplitsingen, die in meer of mindere mate nog aanwezig zijn.

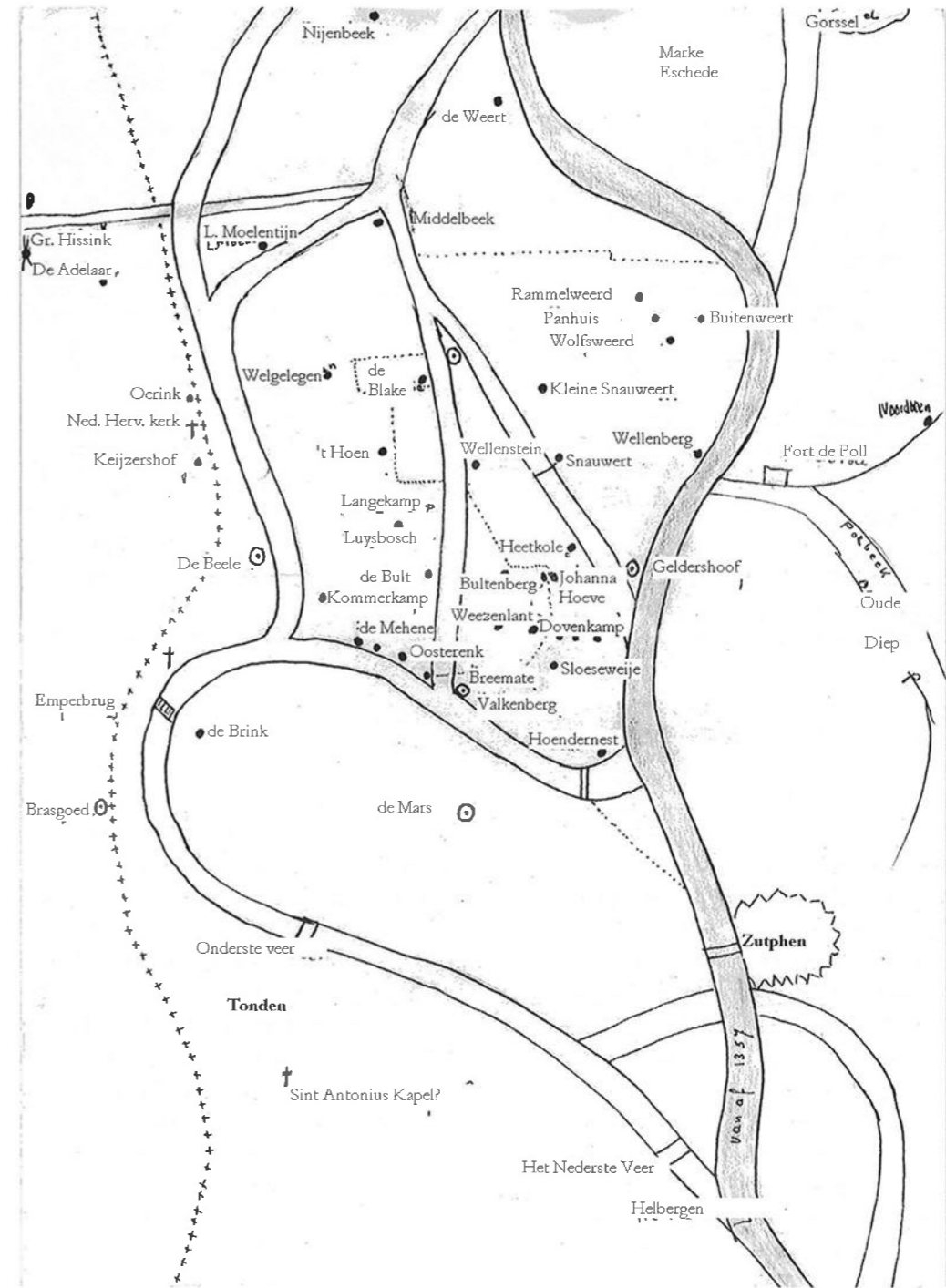
Er waren nogal wat versterkingen of kastelen op de klei en het valt op, dat deze bij of in het water lagen. Voor die tijd waren dat onneembare vestingen.

De Voorsterklei was opgedeeld in meerdere stukken, die door de feodale heren werden beheerd. Het Sinderen had het grootste deel en werd als buurschap beschouwd. Wat precies onder het Sinderen viel is niet precies vast te stellen, omdat in de loop der tijden nogal wat veranderde. Globaal kan men zeggen, dat het oostelijk gedeelte van de Voorsterklei onder het Sinderen viel en het zuiden onder "De Val-

door W. Harms

kenberg" (gemeente Brummen). De twee boerderijen "Het Oerink" en "Het Hoen" vielen onder het klooster van Prüm.

Voor de details beginnen we de tocht over de klei bij de Voorster kerk: een gotisch hoofdgebouw uit circa 1330 met een Romaanse toren uit de 12e eeuw. Links boerderij het "Groot Oerink" van de heren van Prüm, die ook de kerk stichtten. Het is goed te zien, dat de laagte achter de boerderij een van de armen van de IJssel is geweest, de weg daalt hier als het ware de polder in. Bij de "dikke boom" (zwarte populier) links aanhouden, met direct links de 'Molentjes', een naam voor een perceel waarop vroeger twee boerderijen stonden namelijk het "Groete Molentijn" en het "Lutteke Molentijn" (lutteke=klein). Van hieruit heeft men een prachtig gezicht op de ruïne van slot Nijenbeek. Aan de rechterkant ligt boerderij "Welgelegen". De naam spreekt voor zich; vroeger heette de boerderij de "Schraalkamp" (Schoakamp), ook al een voor zich sprekende naam. Dan links van de weg, boerderij de "Middelbeek", met daarachter het poldergemaal De Middelbeek. Vervolgens (rechts aanhouden richting Zutphen) staat de "Blake" of Kostershuisen. In 1450 kwam dit tot dan vrije goed voor een groot deel onder Sinderen. Aan de overkant ligt "Sinderen", een voormalig kasteel. De boerderij die er nu nog staat is de boerderij van het kasteel geweest, onder de kapschuur naast het huis zijn nog de kelders van het voormalige slot te vinden. De laatste bewoner van adel,

De Middelbeek.

baron Sloet, stierf in 1824.

De volgende boerderij is de "Schnaauwerd" (afgebrand), met iets ten noorden de "Klei-ne Schnaauwerd". De terp van de voormalige boerderij is duidelijk te zien, rechts ligt de "Wellenstein".

De weg vervolgen tot aan de kruising met de Wellenbergweg; hier linksaf, rechts de "Heet kôle", een boerderij van Sinderen, met in het verlengde de "Kleine Heet Kôle", rond 1675 gebouwd vanwege een geschil tussen de gemeente Brummen en Gerlach van Capella, Heer van het Sinderen. Dan in de bocht een modern huis, de "IJssel-horst", in 1962 gebouwd voor notaris Vissers. Links de "Wellenberg", vroeger de Hogenweert; de weg vervolgen naar

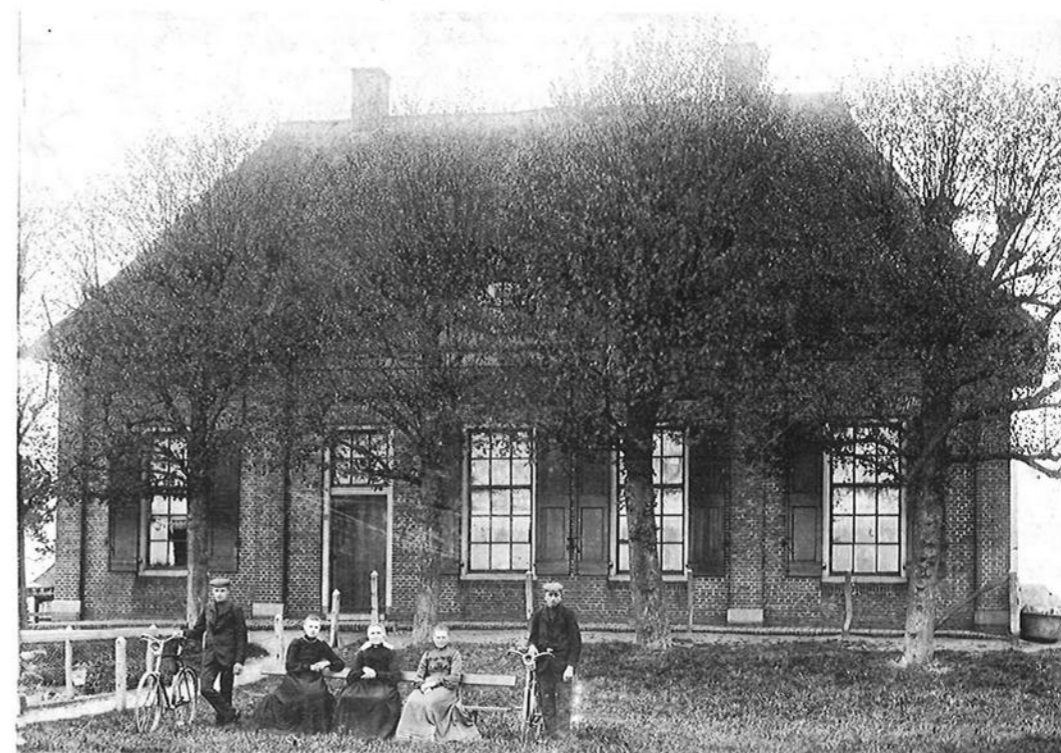
het noorden. Hier stond een viertal boerderijen, namelijk de "Wolfweert", het "Panhuis", de "Rammelweert" (afgebroken in 1880) en de "Buitenweert" (afgebroken in 1952). Alleen het "Wolfweert" en het nieuwe "Panhuis" staan er nog. Het oude "Panhuis" werd door brand verwoest. We gaan terug naar de kruising Voorsterklei/Wellenbergweg. Links een moderne hoeve uit 1950, rechts de "Bultenberg" en een drietal woonhuizen van recentere datum. Verderop staat vlak aan de weg de "Dovenkamp". Dit was geen boerderij van Sinderen, maar van de "Valkenberg"; de huizen aan de oostkant van de weg zijn van na 1832.

Aan het eind van de Dovenkampweg (rich-

ting Zutphen), links de "Sluisweide" oftewel de "Sloeseweije", wat bijna zeker het 'Sudenenghe' is waarvan gesproken wordt in stukken uit de 15e eeuw. In het huisje rechts van de weg woonde de machinist van de steenfabriek (nu verbouwd). Ten zuiden van de steenfabriek, buitendijks, stond het "Hoendernest", vroeger ook wel "Oort-jeshoofd" genoemd, dat diende als rugdekking voor de verdediging van Zutphen. Het zal toen een zogenoemde 'batterij' geweest zijn, die men ook op het Geldershoofd en de Wellenberg vindt. Dat is duidelijk te zien als men een eindje terug de dijk op gaat, na een tweetal woningen gebouwd voor de

steenfabriek. Het "Geldershoofd" was vroeger een grote boerderij met zoals gezegd een batterij. We gaan terug naar de splitsing Dovenkampweg/IJsselstraat, rechtdoor naar het westen. Rechts "t Weezenlant", dan een naamloze hoeve en vervolgens een eind van de weg af de "Breemate". Hier vlakbij moet de "Valkenberg" gestaan hebben; er zitten nog veel stenen in de grond (iets voor archeologen?).

Vervolgens ook links de "Oosterenk", gebouwd na de opheffing van de marken. Het ernaast gelegen "IJsselbult" is er een afsplitsing van. Hier is aan de linkerkant de Oude IJssel erg dichtbij, prachtig omzoomd door

De Mehene.

rijen knotwilgen. De "Mehene" is de volgende en laatste boerderij aan de rechterkant van de IJsselstraat, van het Oude- en Nieuwe Gasthuis uit Zutphen. Het huis werd aangekocht door de bewoners.

Terug naar de Oosterenk, de Hoenweg in, vroeger Ensemerweg (of Elsemerweg), rechts de "Bult" en dan de oudste boerderij van de omgeving, de "Leusbosch" van circa 1350. Daar tegenover de "Langekamp" en verderop rechts "Het Hoen". Het is goed mogelijk dat de oude schuur erachter het "Lutteke Hoen" is geweest. Toen Wilt Hendrik van Broekhuizen rond

1760 de Hof te Voorst kocht, noemde hij het goed het "Lutteke Hoen" en in diezelfde tijd verdween de naam uit de leenakteboeken. Het "Hoen" was een boerderij van het klooster in Prüm. De volgende twee boerderijen aan de rechterkant zijn afsplitsingen van "Het Hoen".

De oorspronkelijke weg, die weer naar de "dikke boom" voert, is in 1910 aangelegd met het afbraakpuin van huize Bussloo. Rechts ligt de Minkemate, duidelijk een voormalige rivierarm.

Ter afsluiting heeft men hier een prachtig gezicht op de Voorster kerk.

Lezersreactie: straatlantaarns

door T. Doornebosch

In het artikel over straatlantaarns (23^e jaargang, nr. 4) werd melding gemaakt van de palen met richtingaanwijzers welke bij de ijzergieterij Nering Bögel tussen 1910 en 1930 waren gegoten.

Volgens de heer A.W. Peet uit Deventer zouden er nog een drietal van deze palen in de gemeente Voorst aanwezig zijn.

Tijdens tochten door de gemeente de laatste weken heb ik al acht van deze richtingaanwijzers gezien. Ze staan op de volgende plaatsen:

- 1 Blikkenweg – hoek Parkerlerweg te Twello
- 2 Kadijk – hoek Quabbenburgerweg te Terwolde
- 3 Kadijk – hoek Middendijk te Terwolde

- 4 Dorpsstraat – hoek Molenweg te Terwolde
- 5 Zeedijk – hoek Breestuk te Nijbroek
- 6 Avernoordseweg – hoek Kerkstraat te De Vecht
- 7 Ganzevlesweg – hoek Lochemsestraat te Teuge
- 8 Rijksstraatweg – hoek Klarenbeekseweg te Voorst

De richtingaanwijzer Dorpsstraat – hoek Molenweg te Terwolde staat er echter nog niet zo lang; deze is in de plaats gekomen van het "oude" A.N.W.B.-bord welke nog te zien is op de ansichtkaarten met de afbeelding van de Ned. Herv. Kerk te Terwolde.

Processen-verbaal van de gemeente Voorst

door G. Vrieling

Deze keer een proces-verbaal zoals het letterlijk staat genoteerd in het duplicaten boek van de verbaal :

Op heden den achtsten der Maand November achttienhonderd en achttien desmiddags ten vier uren vertoonde zich voor ons Mr. Philip Pelgrim Everts schout des ambts Voorst Provincie Gelderland, Willem Belman daghuurder wonende onder Voorst, welke ons de volgende aangifte kwam doen, dat men in den afgelopen nacht ten zijnen huize door een glasraam op de goot had ingebroken, en vervolgens medegenomen eenen groten koperen ketel, welke vier à vijf emmers water kon houden, welke aldaar had gestaan, en waarin hij des avonds te voren nog aardappelen voor de varkens had gekookt, die daar ook nog in waren geweest, doch gedeeltelijk door hem gevonden op de vloer neder geworpen, dat hij echter op niemand eenige gedagten kan maken, als dader van deze inbraak en diefstal. En heeft de denuntiant alhier na voorlezing getekend. was getekend, W Belman.

Wij hebben besloten ons dadelijk derwaarts te begeven, ten einde in ogenschijn te nemen de gedane inbraak en voorts in te winnen alle zodanige informatie, als tot deze zaak betrekking zouden kunnen hebben.

Gekomen zijnde geadsisteerd met Hendrik Baank Gerigtsdienaar en Willem Roos veldwachter te Twello, ten huize van den denuntiant, staande en gelegen dicht bij het Zutphensche Tolhek onder Voorst heeft dezelve ons aangewezen een klein raamtje op de gote, van binnen drie en van buiten twee en een half voet van den grond waarin een oud glasraamtje zat, hetwelk volgens zijn zeggen, heden morgen binnenshuis op de gote had gestaan, terwijl hetzelfde zeer oud was, en er los scheen ingezet te hebben, daar er geen sluiting aan te vinden was. Hetzelfde was in de wijde ongeveer een en een half voet, waardoor luidens De opgave van den Denuntiant, de ketel niet had kunnen passeren, zodat dezelve de deur of ergens anders uit moest zijn gedragen, ofschoon de Denuntiant verklaarde dezelve

heden morgen gesloten gevonden te hebben.

Van welk alles wij hebben opgemaakt dit Proces Verbaal, hetwelk na voorlezing voor ons met de Getuigen en Willem Belman is ondertekend.

;was get. W.Belman, H. Baank, W. Roos en P.P. Everts Schout

Lezersreactie: "De familie Bussemaker"

door G. Hilgeman-Wingelaar

In de *Kroniek* 2001 (25^e jrg.) nr. 1 schreef A.M.W. Resius over de familie Bussemaker. *Mevrouw Hilgeman reageert hierop n.a.v. het noemen van Maria Geertruid Bessem-Bussemaker die woonde op De Steltenberg.*

Maria Geertruid is geboren op 25-6-1848 in Deventer en op 13-07-1868 huwde zij met de Deventer koopman Nicolaas Bessem (zoon van Herman Bessem). Samen kregen zij zes kinderen. Waarschijnlijk woonden zij voornamelijk in Deventer en brachten ze alleen de zomermaanden in Twello door.

Nicolaas overleed op 25-09-1912 te Deventer en in het jaar 1913 werd in opdracht van de weduwe M.G. Bessem-Bussemaker de Steltenberg verbouwd door W. Vunde-rink. Mogelijk is zij daar nadien permanent gaan wonen met haar gezin, maar pas op 1 april 1920 heeft zij zich laten inschrijven in het register van het dorp Twello, samen met haar toen 50-jarige dochter Cato. Maria Geertruid is in Twello overleden op 13 november 1921.

Betreffende de geschiedenis van de Steltenberg staan er enkele onjuistheden in het stuk (zie hiervoor het artikel over de villa in de *Kroniek* 2000 (23^e jrg.) nr. 2.). Rond 1860 is de villa en de tuinmanswoning gebouwd in opdracht van Eva

Arnolda Bömer-Keijser, inderdaad op een ruim 3 ha. groot terrein dat reeds lang daarvoor afkomstig was van "Hofstede de Romate". Op dit terrein stond, mogelijk al vanaf 1600, een katerstede die ook de Steltenberg of Steltenbarg heette. Het kunnen er zelfs ook twee geweest zijn.

In 1864 overleed Eva Arnolda en erfden haar broer Gerrit-Jan Bömer-Keijser, apotheker te Deventer, en haar zuster Hendrika Anraad Bömer-Keijser het landgoed de Steltenberg en verkochten dit in augustus 1865 aan makelaar Johannes Henricus Schmedding uit Amsterdam die het landgoed wilde laten veilen. Maar de verkoop ging niet door.

Van 28 december 1868 tot 29 juni 1870 bewoonde zijn broer Franciscus Wilhelmus met zijn Engelse vrouw en hun zoontje (geb. 26-4-1867) het landgoed, waarschijnlijk als toezichhouders. Of deze Franciscus ook apotheker was, is niet bekend, maar de "vischvijver" was reeds in 1865 bij de aankoop door zijn broer aanwezig en dus niet gegraven voor de kweek van bloedzuigers.

In 1870 verkocht makelaar Schmedding het landgoed aan Herman Bessem, koopman uit Deventer, wiens zoon Nicolaas en schoondochter Maria-Geertruid later de Steltenberg bewoonden.

Uit de bladen

door J. Roosenschoon

In *Rondom de Toren* nr. 61, het blad van de historische vereniging Wijhe, schrijft B. Zwijnenberg over Olst en Wijhe vóór 1300. Hij gaat ook in op de veranderingen die de IJssel onderging. Vóór de laatste ijstijd was het een woeste rivier die veel puin vervoerde. Daarna werd het een rustig stroompje toen de Rijn bij de Gelderse Poort naar het westen doorbrak. Rond het jaar 0 werd de IJssel door een nieuwe verbinding met de Rijn weer een grote rivier met een breedte van soms wel 5 kilometer. Ook bespreekt de schrijver verschillende bodemvondsten. Zo zijn bij Herxen voorwerpen gevonden uit alle perioden vanaf de Romeinse tijd tot de Middeleeuwen.

In *Alledaagse Dingen*, jrg. 8, nr. 2 staat van Albert van der Zeijden een artikel over het boerenerf. Dit naar aanleiding van een nieuwe publicatie hierover bij het Nederlands Centrum voor Volkscultuur in Utrecht (ISBN 90-71840-50-6, € 16). Veelal wordt bij de restauratie van boerderijen wel gewetensvol met de authentieke elementen van de boerderij zelf omgegaan, maar wordt aan het erf niet veel aandacht gegeven. Het boerenerf was altijd functioneel. Je vond er die dingen die voor het leven nodig waren: een moestuin met een haag eromheen, kleine gebouwtjes als een poepdoos, een spoelhok, een bakhuis en een waterput. Maar ook een plek voor de konijnen, de geit en de kippen en ruimte om de was te drogen. De beplanting kwam voor een deel gewoon 'aanwaaien'. Je zag bijvoorbeeld vlier, stinkende gouwe. De conifeer is een verschijnsel uit de recente tijd.

In *Ambt & Heerlijkheid*, jrg. 48, nr. 135, staat van de hand van Nelleke den Boer-Pinxter een uitgebreid artikel over de neo-rennaissance bouwstijl in Rheden en Rozenaal. Hoewel dit artikel over een andere gemeente dan de onze gaat, zijn aan de hand van de beschrijvingen en foto's ook heel wat neo-rennaissance huizen in de gemeente Voorst te traceren. Kenmerkend zijn de zgn. speklagen aan de gebouwen. Dit zijn de (glimmend) gepleisterde, vaak witte banden, die horizontaal aangebracht zijn. Bij eenvoudige huizen is dit het enige kenmerk en soms ook alleen aan de voorgevel. Villa's zijn daarbij vaak heel rijk uitgevoerd met veel ornamenten en natuursteen. De meeste panden zijn gebouwd tussen 1880 en 1910.

In *Ons Markenboek*, 20^e jrg. nr. 2, schrijft W. van de Kamp een artikel over de IJssellinie. Na een historisch overzicht over het belang van water als verdedigingsmiddel, gaat het grootste deel van het verhaal over de periode van de Koude Oorlog. Omdat Nederland niet voldoende soldaten had om, bijvoorbeeld in geval van een aanval uit het oosten, het land te verdedigen, ontwikkelde men het plan van de IJssellinie. De kapitein J.C.E. Haex was de stuwende kracht achter dit plan dat uiteindelijk de goedkeuring van de NAVO kreeg. Grote stukken, ook van Voorst, zouden onder water komen. Toen vanaf 1955 West-Duitsland NAVO-lid werd, schoof de verdedigingsgrens naar het oosten op. In 1964 werd de waterlinie officieel op papier beëindigd. In *Scholtamp van Lochem*, 2001, nr. 3,

staat het laatste, uitgebreide, deel van een serie over het Rode Kruis. Nu wordt de periode 1965–1970 behandeld. Deze vereniging en het blad zijn op 1 januari jl. opgehouden te bestaan. Zij gaat nu samen met de Stichting Streekgeschiedenis en de

Stichting Streekmuseum op in het Historisch Genootschap Lochem-Laren-Barchem. Hiermee willen ze een gezamenlijk doel bereiken: een musèaal en historisch documentair informatiecentrum voor Lochem en omgeving.

Overzicht bezoekersvragen OKV-werkruimte 2001

door J. Lubberts en J. Schutte

Onderstaand ziet u een kort overzicht van het aantal diensten, verleend door de medewerkers van de Oudheidkundige Kring Voorst in de werkruimte aan de Stationsstraat 59a in Twello.

Aantal bezoekers

Het aantal bezoekers bedroeg 149. Ondanks meerdere bezoeken zijn alle bezoekers éénmaal genoteerd. Ook als meerdere personen tegelijk voor hetzelfde onderzoek kwamen zijn ze als één persoon genoteerd. Het aantal van 149 bezoekers zal door een voor ons onbekende factor vermenigvuldigd moeten worden om het juiste aantal bezoekers te kennen.

Onderwerpen

De onderwerpen waren als volgt verdeeld:

Boerderijen-huizen enz. (1)	36
Genealogie	21
Foto's	20
Diversen (2)	19
Giften (diversen)	18
Geschiedenis (gemeente Voorst)	13
Tweede Wereldoorlog	5
Gegevens muziekverenigingen	4
Schoolopdrachten (3)	3
Zusterverenigingen	3
Gegevens Open Monumentendag	3

Heraldiek	2
Waterwerken	2
Oudschrift	1
Begrafenis	1
Kroniek	1

(1) Indien een persoon voor meerdere onderwerpen een bezoek heeft gebracht is slechts één onderwerp genoteerd.

(2) Diversen gaat van geschiedenis Kruidentuin tot vragen over kaarten, van kunstwerken tot betekenis van namen. Vragen over het houden van lezingen, excursies etc.

(3) Schoolopdrachten, individueel, lager onderwijs, voortgezet of universitair zijn bij verschillende rubrieken ondergebracht.

N.B. 1. Informatie voor gemeentelijke afdelingen of politieke partijen is niet vermeld.

N.B. 2. Vragen, gesteld door bezoekers aan het gemeentelijk archief, zijn i.v.m. de samenwerking niet vermeld.

64 maal is telefonische informatie gevraagd. Hierbij waren 8 vragen voor het verzorgen van een lezing, fietstocht of rondleiding. Bezoekers én telefonisch gestelde vragen kwamen hoofdzakelijk uit de gemeente Voorst en directe omgeving. Ruim dertig personen kwamen van ver, o.a. uit Hattem, Wageningen, Lelystad en Oldenzaal.